

Migration och hälsa

Transkulturellt Centrum
REGION STOCKHOLM

Migration och hälsa i fickformat – stöd till personal i hälso-, sjuk- och tandvård

Våra faktakort ger dig lättillgängliga svar på frågor du kan ställas inför i ditt arbete och mötet med patienter med migrantbakgrund, som asylsökande och papperslösa.

Varje kort sammanfattar ett specifikt ämne, som tillgång till vård för olika patientgrupper, hur juridisk status påverkar patientens egenavgift, att tänka på vid tolksamtal och hur upptäcka patienter som utsatts för tortyr.

Vill du veta mer om ämnet på kortet? Följ QR-koder och länkar till fördjupad kunskap.

Mer stöd finns på transkulturelltcentrum.se

Innehållsförteckning

- Migration och hälsa
- Tillgång till vård
- Juridisk status och egenavgifter
- Tolk och tolksamtal
- Flyktingbakgrund
- Hälsoundersökning (HU)
- Tortyr
- Tandvård
- Ensamkommande barn
- Psykosocialt stöd
- Reservnummer
- Intyg för asylsökande och flyktingar
- Stöd och utbildning
- Bra att veta
- Lagar att ha koll på

Migration och hälsa

Att behöva lämna sitt hem (internflykt) eller hemland kan påverka den fysiska och psykiska hälsan.

Migrationen beskrivs ofta i tre faser:

- **Premigration** – före migration = livsvillkor, utbildning, sjukdomar, tillgång till vård, krig, konflikt, endemiska sjukdomar, infektioner.
- **Migration** – resan = farliga resvägar, nya trauman, nya sjukdomar, ingen eller bristande vård.
- **Postmigration** – nyanländ = asylprocess, ny i vården, vårdhinder, hälsans sociala bestämningsfaktorer, etableringsfas, socioekonomiska förutsättningar.

Personer med migrantbakgrund är en mångskiftande grupp.

Visste du att:

- Studier visar att första generationens invandrare kan ha färre fysiska sjukdomar och lägre dödlighet än snittbefolkningen, både i hemlandet och – under de första åren – i det nya landet.
- Det är inte bara erfarenheter och upplevelser före ankomst till Sverige som påverkar migranters hälsa och livsvillkor – situationen i det nya landet kan ha en avgörande betydelse.
- Postmigratorisk stress, kan på grund av en utdragen asylprocess, tillfälliga uppehållstillstånd och avsaknad av anhöriga, påverka hälsan.

Tillgång till vård

Alla som vistas i regionen har rätt till akut hälso-, sjuk- och tandvård och psykiatrisk vård.

Asylsökande och papperslösa över 18 år har dessutom rätt till vård som kan motverka allvarigare tillstånd och mer omfattande vård samt uppföljande insatser av tidigare vård.

De ska också få:

- Mödravård
- Vård vid abort
- Preventivmedelsrådgivning
- Läkemedel som ingår i läkemedelsförmånen
- Hälsoundersökning
- Sjukresor
- Hjälpmedel

Barn har fram till 18-årsdagen samma rätt till vård som folkbokförda barn.

På patientens LMA-kort ser du om hen är asylsökande:

Foto: Migrationsverket

Patientens behov av vård ska bedömas av legitimerad personal. Om patienten har särskilda erfarenheter (som tortyr, övergrepp eller trauma) ska bedömningen vara extra omsorgsfull.

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "vård som inte kan anstå".

Juridisk status

Anhöriga och studerande med visum:

Har egen sjukförsäkring

Arbetskraft:

a) saknar personnummer = egen sjukförsäkring.

b) har personnummer = som folkbokförda.

Asylsökande: Har LMA-kort (lagen om mottagande av asylsökande) eller kvitto från Migrationsverket. För vårdnivå, se Tillgång till vård.

Kvotflykting:

a) har PUT-kort (permanent uppehållstillstånd), saknar personnummer = ge reservnummer.

b) har personnummer, se Nyanlända nedan.

Nyanlända:

a) har UT-kort (uppehållstillstånd), saknar personnummer = ge reservnummer.

b) har personnummer = som folkbokförda.

Papperslösa: Utgå ifrån patientens utsaga. För vårdnivå, se Tillgång till vård.

Egenavgifter för vuxna

Asylsökande:

- 50 kr/läkar- och tandläkarbesök
- 25 kr/sjuksköterske-, fysioterapeut-, kurator- och psykologbesök med remiss
- 400 kr/besök inom akutsjukvården/
Akut tandvård varierande
- 250 kr/besök hos specialistläkare utan remiss med remiss 50 kr
- Avgiftsfri inneliggande slutenvård
- 50 kr/recept enligt läkemedelsförmånen
- Sjukresa 40 kr/enkelresa

Papperslösa betalar med och utan remiss

50 kr/läkar- och tandläkarbesök samt

25 kr/sjukvårdande behandling.

Avgiftsfria behandlingar för

patienter över 85 år samt

övriga, se vårdgivarguiden.se

Tolk och tolksamtal

Språkskillnader kan vara ett hinder i vårdrmötet. För en säker vård och för dig som vårdpersonal är det viktigt att du och patienten förstår varandra.

- Om patienten inte kan förstå och göra sig förstådd på svenska behövs en tolk.
- Ta reda på patientens språk och dialekt.
- Boka tolk på Tolkportalen via Vårdgivarguiden.
- Tolken har tystnadsplikt.
- Använd inte barn och anhöriga som tolk.

Du kan använda bildstöd för att underlätta kommunikationen. Visa språkkartan för patienten som kan peka på vilket språk hen talar.

Flyktingbakgrund

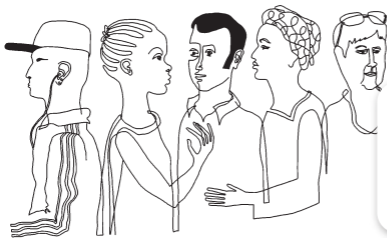
I mötet med människor är det alltid viktigt att utforska patientens perspektiv och behov. För medicinsk bakgrund, se Hälsoundersökning.

Exempel på frågor att ställa:

- Hur skulle du vilja beskriva din och din familjs bakgrund?
- Vilka språk talar du flytande?
- Vilka språk talas i ditt hem?
- På vilket språk vill du bli tolkad i vården?
- Vad fick dig att bestämma dig för att lämna ditt ursprungsland?
- Hur har migrationen påverkat din eller din familjs hälsa?
- Har du varit utsatt för hot, våld eller tortyr?

- Finns det något i din bakgrund, identitet eller migration som skulle kunna påverka din hälsa eller vård?
- Upplever du några svårigheter som har med din bakgrund att göra, som diskriminering eller att bli missförstådd?
- Vilka är dina förhoppningar och farhågor om vården här? Hur hade du gjort i ditt hemland?

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "kulturformuleringsintervjun".

Hälsoundersökning (HU)

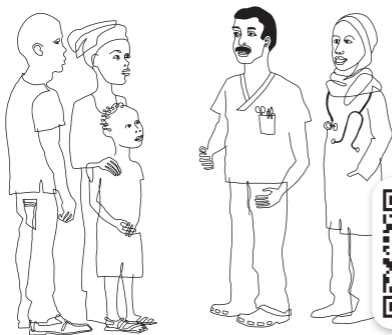
Ett kostnadsfritt – frivilligt – erbjudande för asylsökande, papperslösa, kvotflyktingar, flyktingar som kommit via massflyktsdirektivet och vissa anhöriginvandrare. Gäller också dem som fått vård innan HU.

Undersökningen görs på de vårdcentraler som har ett HU-uppdrag. Sjuksköterskan som utför HU samtalar med patienten om hens hälsa, såväl fysisk såsom psykisk, för att identifiera ohälsa och eventuella vårdbehov. Vid behov görs kroppsundersökning.

Sjuksköterskan erbjuder stödsamtal och smittskyddsprovtagning samt informerar om regionens hälso- och sjukvård och vilken vård patienten har tillgång till.

Elevhälsans medicinska insats remitterar, enligt FRIKOD-Ung, övriga nyinvandrade skolbarn (se vardgivarguiden.se) för provtagning och hälsosamtal till hela primärvården. Barn utan personnummer kan också remitteras.

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "hälsoundersökning".

Tortyr

Sjukvårdens roll är att identifiera, dokumentera och behandla – inte utreda vem som skadat patienten.

- Dokumentation är särskilt viktig för asylsökande.
- Tortyr utövas med ett medvetet syfte, som att skada, skrämja, bryta ner, skaffa information eller erkännande, utöva påtryckningar och avskräcka.
- Handlingarna kan leda till allvarlig smärta, svårt fysiskt och psykiskt lidande.
- Patientens berättelse kan vara sönderhackad, vilket gör anamnesen särskilt värdefull. Den behöver få ta tid och även följas upp.

- Tortyröverlevares anhöriga kan också behöva vårdinsatser.
- Förövaren är en person i roll som offentlig auktoritet, exempelvis en statlig aktör eller gerilla med våldsmonopol i ett område.

Länk till mer information

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "tortyrskador".

Länk till tortyrhandbok

Se transkulturelltcentrum.se, sök på "tortyrskador".

Tandvård – barn

- Alla barn har rätt till akut tandvård.
- **Asylsökande och papperslösa** räknas som barn till den dag de fyller 18 år.
  - De har samma rätt till avgiftsfri tandvård som folkbokförda. De ska kallas regelbundet, få förebyggande insatser och samma kvalitativa vårdutbud.
  - Tandreglering ingår inte.
  - Den som fått uppehållstillstånd kan avvakta med viss behandling tills hen folkbokförts – då har hen avgiftsfri vård till 1 januari året hen fyller 24 år.

Tandvård för övriga barn med migrationsbakgrund, se vardgivarguiden.se, sök på "tandvård och barn".

Tandvård – vuxna

(från 18-årsdagen)

- Egenavgift 50 kr/behandling eller recept.
- Tandvård som inte kan anstå gäller, se Tillgång till vård.
- Vilken vårdgivare som gäller (asylsökande till Folktandvård och Distriktstandvård, medan papperslösa har fritt val), se vardgivarguiden.se.
- Den som fått uppehållstillstånd och är folkbokförd har rätt till det allmänna tandvårdsstödet.

Läs mer på
transkulturelltcentrum.se,
sök på "munhälsa och
tandvård".

Ensamkommande barn

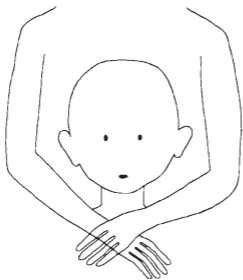
Barn 0–17 år som anlänt till Sverige utan vårdnadshavare får en God man, som till exempel ser till att barnet får hälsoundersökning (HU) och är i vårdnadshavares ställe vid andra vårdbesök.

- Barnets Gode man är med: Vet hen om planerade vårdbesök? Ta hens kontaktuppgifter.
- Barnet kommer själv: Har barnet en God man? Be om kontaktuppgifter. Saknas God man: Kontakta gärna barnets familje- eller HVB-hem.
- Barnets bästa ska särskilt beaktas.
- Anpassa besöket efter barnets ålder och mognad.
- Tolk kan behövas även om medföljande talar svenska.

Placerade barn

När barn och unga – inte fyllda 21 år – placeras i exempelvis familjehem eller HVB-hem ska de erbjudas en ny hälsoundersökning (HU) via kommunens socialnämnd. Denna uppföljande HU kan göras på en vanlig vårdcentral utan HU-uppdrag.

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "ensamkommande barn".

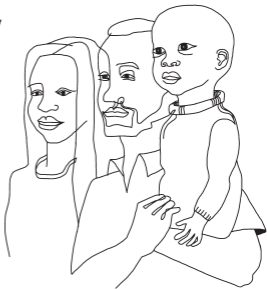

Psykosocialt stöd

Att vara nyanländ innebär en utsatthet för psykosociala stressorer. Social och ekonomisk utsatthet påverkar hälsan.

Sjukvården kan behöva stabilisera patientens livssituation med psykosociala insatser för att en traumafokuserad behandling ska vara möjlig.

Utforska patientens förhoppningar, föreställningar, farhågor, livssituation och nätverk för att förstå hans behov.

Stöd kan vara:

- Samverkan med aktörer, till exempel socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa.
- Samordnad Individuell Plan, SIP-möte.
- Praktisk hjälp.
- Att förklara myndigheters roll och att vägleda patienten.
- Anhörigstöd, till barn såväl som vuxna.
- Samverkan mellan vårdens professioner, exempelvis medicin, rehab och psykosociala teamet.

Läs mer på
transkulturelltcentrum.se,
sök på "psykosocialt stöd
och behandling".

Reservnummer

När asylsökande eller papperslösa söker vård behöver de ett reservnummer.

Asylsökande får sitt nummer automatiskt, medan papperslösa får det vid ett vårdbesök då vårdpersonal hämtar ett nummer från journalsystemet.

Om patienten glömt sitt reservnummer eller inte vet om hen har ett, går det att hitta i personuppgiftsregistret (PU).

För patientsäkerhetens skull bör patienten bara ha ett reservnummer = en sammanhållen journal.

Har patienten flera registrerade reservnummer ska vårdgivaren koppla samman journalerna.

När den asylsökande eller papperslösa varit på hälsundersökning (HU) får hen ett hälsundersökningskort.

Så här kan det se ut:

HÄLSUNDERSÖKNINGSKORT

Efternamn

Förnamn

Födelsedatum

Reservnr/Personnr

Dossiernr (LMA-nr)

◀ För utfärdare
se baksidan

 Region Stockholm

Intyg för asylsökande och flyktingar

Exempel på intyg:

- Intyg om tortyrskador, se transkulturelltcentrum.se.
- Intyg vid hinder för verkställighet vid beslut om avvisning, se migrationsverket.se.
- Intyg på begäran från advokat i asylprocessen.
- Intyg till socialtjänsten vid särskilda behov, på grund av trauma eller psykisk ohälsa som exempelvis rör boende och ekonomi.
- Intyg till försäkringskassa och arbetsförmedling om förmåga att delta i aktiviteter – för personer som omfattas av lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Hur intygen ska skrivas ser du i Socialstyrelsens föreskrifter om utfärda intyg i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2018:54).

Stöd och utbildning

Transkulturellt Centrum

Välkommen till oss för:

- Rådgivning och information.
- Konsultation i enskilda ärenden.
- Handledning med fördjupad kompetens i transkulturella aspekter. Den löper över tid, utifrån de behov ni har.

Ta del av utbildningar i aktuella ämnen – på basnivå, fördjupande eller avancerad nivå.

Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "råd och stöd".

Våra nätverk

- Asylnätverket – för dig som möter asylsökande och nyanlända via hälsoundersökning och stödsamtal
- ETB-nätverket – för dig i elevhälsans medicinska insats, tandvård eller barnhälsovård
- Kuratorsnätverk
- Nätverk för fysioterapeuter och arbetsterapeuter
- Nätverk för skolsköterskor
- Nätverk om tortyrskador
- Psykolognätverk

Vi tar gärna emot idéer om nya nätverk. Kontakta oss! Läs mer på transkulturelltcentrum.se, sök på "utbildning och nätverk".

Bra att veta

Tänk på att:

- Alla, även papperslösa, som befinner sig i Sverige har rätt till akut vård och tandvård. Prioritering enligt hälso- och sjukvårdslagen.
- Tillgång till subventionerade sjukvårdsförmåner, tandvård och mediciner inte är kopplat till medborgarskap – utan till folkbokföring, juridisk status och en rad avtal.
- Använda tolk när det behövs är viktigt för både vårdgivare och patient.
- Ställa viktiga frågor till patienten om hot, våld och tortyr.
- Asylsökande och papperslösa barn har samma tillgång till vård som folkbokförda barn.

Viktiga länkar

- [informationsverige.se](https://www.informationsverige.se)
- [migrationsverket.se](https://www.migrationsverket.se)
- [raddabarnen.se](https://www.raddabarnen.se)
- [redcross.se](https://www.redcross.se)
- [riksdagen.se](https://www.riksdagen.se)
- [skr.se](https://www.skr.se)
- [socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se)
- [sverigeforunhcr.se](https://www.sverigeforunhcr.se) eller [unhcr.org](https://www.unhcr.org)
- [transkulturelltcentrum.se](https://www.transkulturelltcentrum.se)
- [uppdragpsykiskhalsa.se](https://www.uppdragpsykiskhalsa.se)
- [vardgivarguiden.se](https://www.vardgivarguiden.se)
(Region Stockholm)

Lagar att ha koll på

- Hälso- och sjukvårdslagen
- Tandvårdslagen
- Patientlagen
- Patientsäkerhetslagen
- Förvaltningslagen
- Offentlighets- och sekretesslagen
- Socialtjänstlagen
- Journallagen
- LMA – lagen om mottagandet av asylsökande
- Lag (2008:344) om hälso- och sjukvård till asylsökande m. fl.
- Lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd

I Sverige stiftas lagar av vår riksdag.

Utlänningslagen (2005:76) ger alla villkor för att en utlänning ska få resa in samt vistas och arbeta i Sverige.

På riksdagen.se finns Sveriges lagar samlade under "Dokument & lagar".

